

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОСТАВНИЦИА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

МЕРОПСИ. РАЈА. КУЛУЧАРИ.

(Приносак за историју старог српског права).

(СВРШЕТАК)

6.

„Након смрти сељака кад остану синови кћери или други сродници, који могу да раде његову баштину, господар их не ће узнемиравати. Ако су синови врло млади, а њихова родбина или суседи хтеду да ил баштину раде док не дођу до возраста и не почну је сами радити, господар ће и то дозволити, пошто му се да јемство да његово право на кирију од земље, не ће бити повређено.“

НБ. У селу Батушинцу крај Мораве у околини Ниша, о ствари коју излаже овај члан уредбе, забележио сам по чувењу следеће:

„Остане ли на имању сељака удова са ситном децом, која нису кадра да обрађују земљу, господар их одагна без милосрђа са њихове баштине и преда је другом, но ово се ретко дешава, јер сељани слонки доскачу невољи, помажући удови у обрађивању имања до пунолества деце.“

Вреди помена на овом месту и следеће наређење нашег грађ. законика, о разправи преотетих или напуштених баштина младолетника из периоде турске владавине до 1816. и 1833. године:

„Догађало се случајева, да је сиrophe после очеве смрти заостало, или за матером у другу кућу или у најам одлазило, а његова баштина остала те су је други или староседеоци или насељеници заузели. Зато, ако би се такво сиrophe, ниде друге баштине недобивши, на своју очевину повратити хтело, то сама човечност изискује и налаже: да се таква тужба уважи, и оно ако је пунолетно да се намири, ако ли је мла-

долетно да се судски обезбеди или повраћајем исте баштине ако то без уштраба и заплета бити може, или подобном накнадом у другој земљи састојећом се.“

7.

„Више речене уредбе само су за оне њиве и земље, које строго спадају у баштину појединих сељана.

Што се тиче њива које су радили свагда господари својим новцима, те њиве они могу радити као и пре, и слободно их могу давати под кирију коме хоће.“

8.

„Господар, који има у чифлику своју кућу или кулу, може ићи тамо кад год хоће, без пратње сељана, али све што од њих узима да плаћа до царе. А господари, који немају ни куће ни куле, не могу ићи на чифлик други пут осем кад се сеје и жње; нити смеју ићи у село зарад какве своје насладе и забаве, чихећи одморке у чијој кући, и сметајући кућанима у раду. Таква насиља не смеју чинити.“

9.

„Кад дође време жетви, господари не смеју ни у чему сметати сељанима да свершу своја жита; нити су они који добу по дозволу за вршење, дужни дати господару за то какав дар.“

10.

„Од земље, коју сељак ужива као своју баштину, не може субаша ништа одвојити ни радити за свој рачун.“

11.

„Свака тужба и давија разиравиће се и пресудити код надлежних власти од судника постављених царском владом. Нико не може бити сам себи власник ни судија; и зато ако се деси каква распра између господара и сељана и у ствари где би господари имали право, не ће никако бити дозвољено господарима да сами себи дају задовољења, него обе парничне стране морају своју тужбу да представе надлежној власти, захтевајући да се њихова права извиде и пресуде у меџису.“

12.

„У иле кирије на земље по чифлицима целог округа, власни су господари да узимљу од сељана исто оно, што су

узимали пре. Следствено томе сељани хришћани по лесковачким чифлицима, који сеју њиве својим семеном, својим воловима и о свом трошку, дужни су давати господару на име кирије на земљу девето од пшенице, ражи, јечма, овса, круница, просе, кукуруза, конопље, заједно са семеном, и најпосле и од свега ситнежа и зарзавата што га производе; но не ће давати ништа од ситнежа и зарзавата што га производе за свој потрошак у својим баштама што су близу куће њихове и ограђене су плотом и ендеком.“

НБ. Међу врстама дажбина које нам приказује прота Ненадовић у својим мемоарима, налазимо и „баштеницу“ на име које плаћано је у Србији до Карађорђева доба читлуксахибијама по 20 пара, за све ситнице које се сеју по баштама. Ње је било у употреби и доцније у осталим покрајинама турским, и у извесним приликама пела се је и до 3 гр. и 20 п. Овим чланом уредбе укинута је.

13.

„Сељани не могу променити ни ливаде ни њиве својих баштина. И ко учини такву промену, дужан је опет да плаћа господарима девето у име кирије на земљу.“

НБ. Биће погрешка до стилизатора превода или оригинала што се ова тачка уредбе може узети и као забрана размене земаља између приватних, и као ограничење да сељак не смењати начин употребе земље без дозволе господара, према оном што сам навео као своју белешку код чл. 4. у последњој тачци.

14.

„У име кирије на земљу под кућом, за гумна и ливаде, свака сеоска кућа да сеје за господарски рачун 20 ока беле захире, коју ће им господар дати.“

НБ. Ова дажбина, позната по новим покрајинама под именом „параспур“, беше у обичају и у данашњој Србији. Село Тршић у јадранском срезу округа подринског, где се родио Вук Караџић, по његовом нотирању давало је читлуксахибији на пореску главу по 5 ока граха, по 1 оку тежине и на кућу по јуњгу масла.

По објашњењу г. Милићевића *чарширна њива* она је земља коју спахија задржи за себе на му је сељаци, његове чивчије, морају обрађивати и род с ње свозити у кошеве и хамбарове. Господар је био дужан давати по 20 ока семена на сваку кућу својим чивчијама; остало било је њихово.

У напред поменутом извешћу Петроновића о дажбинама раје по уредби Салих-паше, читамо односно „параспура“ ово: „А за *котарно, бичелдук*, трмке и т. д. сејаће свака кућа по 20 ока пшенице или кукуруза господару, но и то пошто га збере на гомилу није му дужна носити из села никуд, већ ако му треба нека нађе кола под кирију, пак нека носи куд му драго.“ (Краљ. Србија 45. 135.)

15.

„У *име кирије на земљу под виноградима, узимљу господари по неким чифлицима по 20 пара на дулум, а неки по 30 и по 40. пара, па и у напредак да узимљу по толико без икакве повишице, с тим: да нико не узима више од 40 пара. Они, који су узимали досада по 60 или 80 пара, свешће своје право на 40 пара од дулума.*“

НБ. Вук нам је прибележио да су и у Србији плаћали спахијама намете на винограде под именом „*тулумина*.“

У нишком округу на винограде с воћем које је у њима, узимало се до наше најезде по 100 пара чаршијских од дулума. У врањанском гдекад и више.

По разбирању г. Милићевића *дулум*, управо *денум*, као мера за земљу, много је мањи од дана орања, и чини $207\frac{84}{100}$ квадр. хвати (Краљев. Србија 134.¹)

По нашем закону о уређењу аграрних одношаја у новоослобођеним пределима од 1880. г. *дулум* као географска мера има у дужини и ширини по 40 обичних корачаји или 1600 квадратних аршина.

16.

„*Ова уредба важи само за оне винограде што их раде сељани, који живе у истом селу где су и виногради. А за винограде које раде сељани живећи у другим селима, господар ће од њих наплаћивати кирију држећи се свог досадашњег права.*“

¹) По речнику турских речи г. Ђ. Поповића *дулум* долази од турске речи „*дѳнум*“, што значи комад њиве мањи од дана орања.

17.

„Они који преступе ову уредбу и иадну у злоупотребе, које се овде забрањују, биће кажњени без одлагања од стране надлежне власти.“

Следећи завршетак уредбе, долази као ратификација њене садржине од стране господара, и гласи овако :

„Најодличнији међу чифлик-сахибијама обвезују се да не дозволе ни да трпе да се сељани терете ангаријом мимо воље царске владе нити да им се чини каква друга штета. Обвезују се да једнодушно устају и против оних неправда на које се сељани често туже, а господари их подржавају, налазећи у њима своје користи, — у опште да не оставе никакав повод новим тужбама сељана; а следствено томе обвезују се да сами и без тужбе сељана подносе власти извештаје свагда, кад се деси што супрот ових уредаба, и да траже да се казне преступници (кабахатлије).

Овај законик од горњих 17. тачака, потписан је био с мухурима од најодличнијих између господара, као што је примљен и одобрен од свију.“

27. Зилкаде 1275. по турски. У Лесковцу.“

Алекса С. Јовановић.

К Р А Ћ А

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. Авакумовић

(НАСТАВАК.)

По што смо показали, како разна казнена права цене дело, које се зове *разбојништво*, сад ћемо, по ранијем обећању, да кажемо: која је оцена правилнија. Мора се признати, да правилан поглед на ово дело имају само она казнена права, која разбојништво не стављају у ред крађа, већ која га сматрају као засебно кажњиво дело, и то још као теже него крађу.

Разбојништво истина има све оне карактерне знаке, који се траже за појам крађе, али и поред тога, разбојништво, као што рекосмо и при цитату немачког казног права о овом предмету, има у себи још једну карактерну црту, која дело

прави тежим од крађе, и којом се разбојништво управ и разликује од крађе. Разбојник ствар *одузима силом или претњом употребљеном против лица*; док на против допов ствар узима без те силе или претње против лица. За то је савршено умесно, да се разбојништво сматра као засебна кривица, и поред тога, да она лична опасност буде отежица за карактеристичку тог дела.

Оволико ће, надамо се, бити довољно за правилан поглед на ово питање. За то можемо, после *robbery*, да споменимо остала дела, која енглеско казнено право увршћује у у тешке крађе.

У првом реду енглеско казнено право увршћује у тешке крађе још једно кажњиво дело, које је слично са разбојништвом, а то је: *насилну изнуду*.¹⁾ У томе је енглеско казнено право сагласно са *римским* правом, јер је и ово насилну изнуду звало крађом. Оно је узимало, да насилна изнуда у себи садржи крађу. То показује овај текст римског права: „*Rapina continet in se furtum et raptor omni modo furtum facit.*“ „(Насилна изнуда садржи у себи крађу; отмицар у сваком случају извршује крађу.“)²⁾ А са римским и енглеским казним правом слаже се и *француско* казнено право у том предмету. И ово насилну изнуду не сматра другачије, већ као *крађу*, увршћујући је у ред *тешких* крађа.³⁾

Док на против *немачко* казнено право и овде је другачије. Оно насилну изнуду не сматра као крађу, већ као засебну кривицу, и то тежу од сваке крађе.⁴⁾

Неће бити излишно да поменемо, како и *наше* казнено право о томе прописује. И оно, као и немачко казнено право, насилну изнуду сматра као *засебно* кажњиво дело, а не као крађу.⁵⁾

Ми доведе цитирасмо разне правце, којих се у овоме питању о карактеристици насилне изнуде држе казнена права у разних народа. А сад ћемо рећи, шта је

¹⁾ Stephen, реч. књ. стр. 271.

²⁾ Hélie, реч. књ. стр. 246.

³⁾ Hélie, ист. књ. стр. 245.

⁴⁾ Berner, Lehrbuch, стр. 340.

Oppenhoff, реч. књ. стр. 386.

⁵⁾ Нашег казн. закона §. §. 249. и 250.

правдице, да ли што се насилна изнуда ставља у ред крађа, или што се она сматра као засебно кажњиво дело??

Но да би ово могли урадити, нужно је да знамо: шта је то насилна изнуда?

Појам насилне изнуде налазимо тачно исказан у *француском* казненом праву. Оно вели, да насилна изнуда, или као што веле французи, *extorsion* постоји онда, „кад би ко, силом или претњом од кога изнудио потпис или потпуно издање каквог писмена, каквог акта, какве правне титуле или ма каквог доказа о каквој обвези или ослобођењу од обвезе или о каквом правном располагању.“ „*Quiconque aura extorqué par force, violence ou contrainte, la signature ou la remise d' un écrit, d' un acte, d' un titre d' une pièce quelconque contenant ou opérant obligation disposition ou décharge,*“ вели француско казнено право.¹⁾

Енглеско казнено право истина узима много шире појам насилне изнуде, јер оно под насилном изнудом разуме захтевање силом или претњом *сваке кретне ствари, новца или хартије од вредности.*²⁾ Али у осталом оно је сагласно са римским и француским казним правом. И оно насилну изнуду ставља у ред *крађа*, као што смо већ рекли и напред.

Но такав правац у енглеском казненом праву погрешан је.

Тако, пре свега, неумесно је, што енглеско казнено право насилном изнудом зове захтевање *сваке кретне ствари, новца или хартија у вредности*. Јер ако би то била насилна изнуда, — онда између свршене насилне изнуде, гди би насилник ствар добио, и разбојништва не би било никакве разлике. Разбојништво је, као што већ показасмо напред, насилно одузимање у опште какве кретне ствари; а међу тим енглеско казнено право тако исто карактерише и насилну изнуду, бар у неким случајима. За то се толико мора признати, да је боље француско казнено право, јер оно насилну изнуду своди на њену праву природу. Само што је *немачко и наше* казнено право још тачније у томе. Ова два казнена права

¹⁾ Hélie, реч. књ. стр. 245.

²⁾ Stephen, реч. књ. стр. 271.

појам насилне изнуде одређују тако, да се насилна изнуда лако и тачно може да разликује од разбојништва. Немачко и наше казнено право веле, да насилна изнуда постоји онде: гди би ко силом или претњом напао некога, *да овај нешто против свог интереса уради или не уради.*¹⁾ Истина да се силом или претњом може и да одузме каква кретна ствар; али, правилно ценећи, то није насилна изнуда, већ разбојништво.

Но најпосле, било да се појам насилне изнуде узме онако, као у француском казненом праву; или шире као у енглеском, — тек, у сваком случају, погрешно је даље и то, што се насилна изнуда увршћује у ред *крађа*. За потврду овог нашег мишљења немамо потребе да наводимо казње засебне разлоге. Исти разлози, који не допуштају, да се разбојништво уврсти у крађе, забрањују да се то ради и са насилном изнудом. Јер као год што разбојништво због *оне силе или претње против личности*, постаје тежим и другим кажњивим делом, а није крађа, — тако исто ова сила или претња против личности и насилну изнуду карактерише као дело теже од крађе. Док на против појам крађе искључује, као што смо већ показали, употребу силе или претње *против личности*; већ крадљивац ствар узима без тога. Разбојништво и насилна изнуда нападају не само на туђу *имовину*, већ у исто време и на *личност*; док на против крађа није ништа више, већ напад само на туђу *имовину*. И по што онај напад на личност ствара већу опасност за друштвене односе, — то се мора водити озбиљан рачун и о тој карактеристици разбојништва и насилне изнуде, те је коректније, да се ово двоје сматра за теже дело него крађа, у којој нема и тог напада на личност.

Надамо се, да смо досадањим говором довољно образложили, колико је погрешно, што енглеско казнено право увршћује у ред крађа: разбојништво и насилну изнуду. За то би било излишно да и даље о томе говоримо. Но у место тога, приступићемо говору још о једном кажњивом делу, које енглеско казнено право такође увршћује у крађе. Енглеско

1) Orrenhoff, реч. књ. стр. 386. Нашег казног закона §. 46.

право зове крађом и то, кад би ко некоме претио писмено, да би што од њега *насилно изнудио*, или да *би га иначе што незаконо оштетио*.¹⁾

Ми ћемо мало ниже казати како је погрешно што Енглези и таква дела увршћују у крађе. Али пре тога, биће потребно да покажемо разлику између разбојништва и насилне изнуде с једне стране, и овакве писмене претње с друге стране. Разбојништво и насилна изнуда добијају оно, чему теже, под *тренутним* притиском силе или претње против личности. А на против писмена претња труди се, да своју намеру изврши утицајем силе или претње тек са каквом *будућом* опасношћу. *Време* дакле, у коме се утиче том силом и претњом јесте *засебна* карактеристика сваког од та три кажњива дела, и то стварајући код прва два дела *тренутну* опасност, а код трећег тек *будућу*. Међу тим сам предмет писмене претње, заједнички је; он може да буде и онај, који је код разбојништва; као и онај, који је код насилне изнуде. Писменом претњом може да се тражи каква кретна ствар, као што је код разбојништва. А њоме се може тако исто да тражи и каква радња или нерадња, на прилику издање какве писмене обвезе, као што је код насилне изнуде. То је заједничка карактеристика и разбојништва и насилне изнуде с једне стране као и писмене претње с друге стране. А сем тога свима је заједничко и то, да је све троје *напад* како на *имаовину*, тако и на *личност*.

Ово је било нужно да поменемо за разлику разбојништва и насилне изнуде с једне стране, и писмене претње с друге стране. А сада, као што напред обећасмо, да оценимо оно енглеско гледиште на писмену претњу. Баш она сличност писмене претње са разбојништвом и насилном изнудом и разликује писмену претњу од крађе, као год и оно двоје што се тиме разликује од ње. Крађа је, као што већ рекосмо више пута, *напад* само на туђу *имаовину*, а не и на *личност*; за то би било погрешно, кад би се писмена претња, као *напад* и на *личност*, стављала у ред крађа. И кад енглеско казнено право тако

¹⁾ Stephen, реч. књ. стр. 273.

ради са карактеристиком писмене претње, оно тиме само вређа начело строге правде. Извесно је већи злочинац онај, који би по ред напада на туђу имаовину, доводио у опасност још и саму туђу личност, ако би му ова стварала какву препреку у извршењу његове злочиначке намере. А то превиђа енглеско казниено право, кад писмену претњу ставља у једну категорију са крађом као делом, које није напад и на туђу личност. Ма колико опасна да би била крађа, опет сам предмет крађе — имаовина — никад не може човеку бити толико драг и да толико вреди колико живот човечији. За то крађа вазда мора бити *мање* кажњиво дело и од саме писмене претње као напада и опасности и на личност, јер ова претња врло лако може да буде узрок: да и сам човечији живот постане жртва туђој грабљивости. Овакву писмену претњу с тога и по самој својој природи треба сматрати као *засебно и од крађе различно* кажњиво дело, као кривичу свога рода, која заслужује строжу оцену. Не може се дакле одобрити што енглеско казниено право заступа противно гледиште у овоме, што и писмену претњу ставља у ред крађе.

Овим смо, надамо се, доказали, да смо имали места, што напред рекосмо, да енглеско казниено право није на здравом земљишту са својом карактеристиком разбојништва, насилне изнуде и писмене претње стављајући их у ред крађа.

На против мора се признати, да је у том питању *немачко* казниено право на правилном терену. Немачко казниено право као год што разбојништво и насилну изнуду сматра као кривце теже и различне од крађе, исто тако мисли и о писменој претњи у цели изнуде. Код Немаца је таква оцена тих дела ухватила јака корена како у науци, тако и у самом законодавству толико, да су та оба фактора сагласна у карактеристици тих дела. Ни наука, ни законодавство у Немаца, не сматрају ни писмену претњу у цели изнуде као крађу већ као засебну тежу кривичу.¹⁾

Такво исто гледиште заступљено је и у *нашем* казниеном праву. И наше законодавство не говори о писменој претњи

¹⁾ Berner, реч. књ. стр. 340—342.

Oppenhoff, реч. књ. стр. 38С.

У цељи изнуде, на месту, гди је реч о *крађама*. На против и оно сматра то као засебну и тежу кривицу, па је ставља у једну категорију са разбојништвом и насилном изнудом.¹⁾ Као год што ово двоје није, по нашем казненом праву, крађа, — тако би исто грешно онај, који би у нас писмену претњу зарад изнуде ставио у ред *крађа*.

Са писмено претњом у цељи изнуде, завршује се у енглеском казненом праву низ дела, која оно увршћује у ред крађа. У томе низу дела јасно је обележена основа, која служи као руковођ при испитивању и оцени оних дела, која енглеско казнено право зове крађом. С тога није потребно, да још шта о томе говоримо, већ у место тога можемо да пристушимо даљем развоју ове наше расправе; да пређемо на одељак, који је на реду онако, како смо у напред распоредили расправу.

(ПАСТАВИЋЕ СЕ.)

МЕЂУНАРОДНО ЖЕЛЕЗНИЧКО ПРАВО У ВРЕМЕ РАТА

од
ЛОРЕНЦА СТАЈНА

Питање „међународног железничког права у време рата,“ питање са свим специјално, чија вредност до данас још није достојно оцењена, у брзо ће избити на површину упоредо са развићем организације европског железничког система. Овај систем, који је у почетку сачињавао једино саобраћајни организам за сваку државу посебице, постаје из дана у дан битан део велике заједнице европских држава.

Прошло је време, кад се на установу железнице могло гледати као на ствар, која је се тицала једино оне државе, на чијој територији железница постоји и кад се мислило, да су њене функције ограничене једино на ону територију, којој железница припада. Од дваестину година на овамо разни железнички системи, како и у њиховим функцијама почели су сачињавати једну пространу заједницу, чији делови са целим својим покретом, па по томе и својим административним правом припадају великом европском трговачком саобраћају; сва-

¹⁾ Нашег казненог закона §. 248.

ки територијални систем тако је солидаран са осталима, да се и најмањи поремећај једнога од њих осећа у целој Европи; и они, који се не интересују само за трговину, него и за високу цивилизацију нашега континента, почињу да гледају на функцију европског железничког система, као на један од оних великих услова, од којих зависи како материјални тако и културни напредак. Створена је нова *железничка наука* чија је литература и законодавство врло богата; и ми држимо, да ће нова наука у будуће свако железничко питање, које није само чисто техничке и административне природе, расправљати као европско питање.

Изгледа да није ни мало нужно нарочито наглашавати ни потребу овога великога развића у европском међународном животу, ни практичне разлоге, који су то развиће у свима државама олакшавали, ни недогледне користи, које су отуда произишле и које се умножавају из дана у дан све то више. То, што у осталом сваки на први поглед лако увиђа, треба да докаже статистика са својим цифрама. Али баш та веза што постоји између различних територијалних система и општа важност железнице, треба да створе нову грану међународнога права. У своме ширењу, где је скоро постало немогућно разликовати оно, што служи за саобраћај лица и територијалне и локалне користи од онога, што припада заједници европскога живота, железнице нису ни мало изгубиле од свога територијалног и локалног карактера, по су мало по мало, развиле своју другу особину међународни карактер; тај њихов карактер учинио је те су мало по мало ушле у категорију онога права, чије је принципе институт за међународно право узео на се бригу да утврди.

Железнице су у самој ствари ушле у пространи домен међународнога права; наука ће оставити овој новој грани међународнога права бар принципе и прве формуле једнога система, који ће у будуће образовати основе онога, што би се могло назвати солидарношћу међународне организације најважнијег и најмоћнијег саобраћајног средства у Европи.

Ми држимо, дакле, да нећемо учинити никакве теоријске новости, но да ћемо просто ући у практичне границе, које је институт себи поставио, рекав, да међународно железничко право треба да има своје место и своју доктрину у науци међународнога права, као један део не само његове теорије, но у исто време његовога позитивнога права, чији су први елементи постављени већ самим фактима, која опет по себи

пису ништа друго, до примена општих принципа целокупног међународног права.

Али, усуђујући се да формулишемо принципе овога дела међународнога права, ми се надамо да благоволење института неће заборавити да сво што ми предлажемо, није ништа друго, до први покушај са свима недостатцима, што их само узвишени ум може избећи у овој врсти покушаја.

На послетку напомињемо, да ми мислимо, да имамо право сматрати појмове и принципе међународног права као дефинитивно признате и усвојене. Ми се, дакле, усуђујемо да уђемо у само питање без икакве опште дебате.

I.

Кад се говори о међународном праву, онда се за прву основу његову узима разликовање тога права за време мира и за време рата. Ми ћемо се држати овога признатог разликовања и нећемо се упуштати у општа питања, која би нас могла одвести до са свим нових гледишта, али која би нас у исто време одвела на разлагања, која нисмо себи за цел поставили. Ми усвајамо као правило, да, кад се железничко право хоће да уведе у систем међународнога права, да оно онда мора имати своја два дела: у једноме ће бити међународно железничко право за време мира, а у другоме међународно железничко право за време рата.

Ми овде не ћемо улазити у питања међународног железничког права за време мира. Ни ова питања нису ни мало лака и могу се развијати до са свим нове тачке гледишта; јер што се више железнички систем буде продужавао у истом правцу Европе, а нарочито кад продре у Азију, цела мрежа у брзо ће узети на се карактер великих међународних канала; на тај начин, а услед солидарности интереса целокупне Европе, постаће један правни систем, који ће формулисати солидарност својине свију европских држава у погледу бића ових установа, а с друге стране основаће за све њих један општи начин администрације. Ми обраћамо пажњу наших читатеља на развитак железничког система на Балкану и његову везу са берлинским уговором и четворном конференцијом (*conférence à quatre*); овај ће систем, можда, образовати полазну тачку читаве серије међународних факата, што их будућност носи још у својој утроби. Ми ћемо се овде ограничити само на то, да дефинишемо два дела, што их свако железничко право у време мира мора имати и да

формулишемо опште принципе оба та дела и у томе, надамо се, нећемо наићи на озбиљну опозицију.

Први део овога права у време мира садржи све оно, што су дотичне државе или саме железнице већ поставиле. То су на првом месту правила за додир железница разних народа, која правила изгледа да су државе већ поставиле у *уговорима* железничким и која у том смислу образују један део од онога, што би се могло назвати *међународни позитивни закони* о железници; у толико пре што су ови уговори прављени упоредо са уставним законодавством. С друге опет стране слична правила могу бити донета само од железничких административних органа и она онда садрже *извршне налоге*; то су административне конвенције за пренос и рачуноводство. Ови уговори и конвенције образују железничко *позитивно право* у време мира.

Но и поред овога позитивнога права имаће увек много питања, што не улазе у ове уговоре и конвенције ни у погледу транспорта на плаћања, ни у погледу грађанске одговорности и важности разних нужних докумената за саобраћај. У овом делу треба разликовати три различне групе правних питања, које ћемо ми само поменути, без да их дубље испитујемо. *Прва* група садржи кривично право у његовој примени на железнице, возове и међународне експедиције. *Друга* се група односи на полицију и њену радњу на спрам страних железница и то како на саме возове тако и на робу и, пр. експлозивне материје, болести, дезинфекцију и т. д. *Трећа* група садржи питања грађанскога права у погледу страних железница, њихових возова и вагона и ова се група дели даље на питања чисто грађанскога права и на питања трговачкога права. Кривично право и право полиције *требало би* да се одреди уговорима, који би утврдили границе кривичне јурисдикције и вршења полицијских функција, модификованих према природи железнице у погледу личности и имања странаца.

Што се тиче грађанског и трговачког права страних железница, на њих ће се примењивати право оне земље, на чијој се територији воз са свима личностима и добрима налази и то чим пређе границу. Сва ова права још нису утврђена и често се замећу озбиљне препирке како у погледу правнога питања, тако и у погледу надлежности судова. Ми не можемо улазити у овај део националне јуриспруденције и ако имамо пред собом апсолутно противна пре-

суђења о једној истој ствари, а нарочито у ономе, што се односи на гоњење и извршење пресуда против страних железница, уза шта иду и узапђења и јавне продаје страних вагона. Довде је се јуриспруденција ограничила, да расправља питања на више мање казуистички начин, без да је дошла до општих принципа. Ми им се нећемо приближавати; систематска теорија још не постижи; за то је довољно да се констатује, да последњи начин за решење међународних питања, ако она не могу бити решена позитивним међународним правом, остаје још у начелу *реципроцитета* и у његовом извршењу помоћу репресалија. Ово је потпуна истина, јер железничко право у време мира није само просто какво право; и предмет овога права, са неким малим изузетцима, нису непокретности железничке, но једино средства покрета, возови и вагони. Велика важност овога разликовања видеће се у студији овога права за време рата, са чим ћемо се ми нарочито и занимати.

Док ове врсте пишемо, сретни смо да можемо огласити почетак образовања позитивног међународног права за железничко грађанско право. Баварској припада част, што је учинила први корак за разрешење једне контроверзе, која је за дуго година наносила многа зла слободи железничког саобраћаја. Огромна важност овога првога корака к цели, чије се остварење само може пожелити, даје нам подова, да у неколико речи изложимо природу покушаја, што га је Баварска учинила код немачког савезног већа. Ово што је Баварска могла само предложити као општи закон за све државе немачкога царства, кад то усвоји ова велика сила, ми држимо да ће усвојити и све европске државе као општи принцип међународног железничког права. Довољно су две речи да карактеришу овај предлог, који је први умео да комбинује територијални принципи са потребама међународног европског саобраћаја.

Кад су прве железнице основане у Европи — писац припада ономе малом броју људи, што су присуствовали отварању прве железнице у Немачкој од Лајпцига до Дрезде 1836. год. — на њих се гледало као на сасвим приватна предузећа, па како у Немачкој још није било трговачког закона, то се железничко право прело у неколико из административног права, а у неколико из принципа права својине према римскоме праву, које по тадашњем обичају у Немачкој називаху „опште право,“ док се међутим јавно право сво-

дило само на концесију, што ју је држава давала и на неки надзор од стране министра трговине и унутрашњих послова. Првих идућих година, кад је учињен покушај железнице са локомотивом, свет се много занимаше питањима чисто техничким, финансијским и трговачким, која беху у вези са развитком железнице, а не занимаше се озбиљно о принципима општега права ове огромне установе, и Фредерик Лист, економ првога реда, учинио је велики корак унапред публикујући 1840. год. своје идеје о системи железничких пруга за све државе, што припадаху старом Ђерманском савезу. Разуме се да у овој првој епоси још није било ни појма о примени међународног права на ова саобраћајна средства. Свака држава сматрала се за јаку и сретну, само ако је успела да оснује железницу за себе, а владе њихове, које још не појимаху интимну солидарност железничких пруга са локалним и централним и општим развитком држава, задовољаваху се само тиме, да олакшавају ово предузеће, као и сва друга важна предузећа, која се клоне економском бољитку њиховога народа, но грађење железница никако не узимаху у своје руке. Изгледало је да се железничко питање своди једино на питање капитала и интереса, тако да је и Аустрија, која је прва у Европи саградила железницу о државном трошку и као јавно предузеће, напустила мало по мало свој систем и продала своје железнице, које су већ биле у експлоатацији, приватним људима. То је била прва епоха у историји железница, епоха са свим трговачка. И како је баш у ово време донет трговачки закон и у Немачкој и у Аустрији, то је било врло природно, што су железнице биле предмет трговачког права, како у погледу капитала и рачунске администрације анонимних друштава, тако и у погледу њихових правних односа према трећима. То је била периода индивидуализма у железничком систему. Идеја о каквом међународном железничком праву, још није могла постојати.

Истина је, да ова епоха има врло различне карактере према разлици принципа административног права код разних народа. Опажена је важност железнице као јавне установе, и поред трговачког и финансијског покрета, који је произишао из употребе и експлоатације толиких стотина милиона, поче се увиђати, да железнице немају само важност као нова грана индустрије, но да имају великога интереса и за администрацију. Грађење и експлоатација железница буде доведена

у нераздвојну везу са њиховим законодавством и администрацијом, и у свима европским земљама почеше се образовати први елементи општега законодавства за грађење и администрацију железница. Разуме се да је ова законодавна радња имала различне карактере у Енглеској, Француској, Немачкој и Аустрији; ми ту разлику нећемо спорити; али посматрајући ствар са једне извесне тачке гледишта, она је имала свуда једно исто дејство. Она је, тако рећи, навикла и државе и народе да на железницу гледају као на један део јавнога домена, који је потчињен инспирацијама и надзору државе тако, да је у рукама економних друштава остало само рачуноводство и диспозиција капитала. Створена је идеја, по којој железнице, и ако су нека врста индустријских предузећа, треба да имају специјално право за себе, и с правом се може рећи, да је на триестину година по оснивању железнице првобитна мисао, по којој су железнице сматране као приватне установе, уступила место принципу, који карактерише другу епоху и у којој се оне сматрају као установе, које припадају држави, а приходи само припадају друштвима, што су их направили.

То је развитак ове идеје, која чини другу епоху. Ми овде нећемо излагати поступне промене ове идеје на европском континенту. Доста је да формулишемо два битна принципа који карактеришу ову епоху у свима европским земљама са изузетком Енглеске, где су железнице задржале свој првобитни трговачки карактер. Један од ових принципа припада административној науци у најширем смислу те речи, а други јуриспруденцији.

Први од ових принципа, који је усвојен, био је да железнице, као опште корисна предузећа, не могу остати приватна својина, но да треба да буду државне установе и да држава треба да постане сопственик свију железница на њеној територији, па било подижући нове линије, било откупљујући оне, које већ постоје. Државе, а нарочито Немачка, попустише вољи јавнога мњења и почеше мало по мало узимати један део железница у своје руке; друштва задржаваху остатак. Тако поста разлика између *државних и приватних* железница. Ми ту разлику помињемо, јер је она од велике важности за железничко ратно право, као што ћемо доцније видети.

То, што се овако гледало на железнице у јавном праву, имало је важних последица за материју приватнога права. Правна наука, која се до тада врло мало занимаше природом желез-

нице као предметом права, но се више задржаваше при испитивању њихових уговора, поче да гледа на железнице не као на масу предмета засебних права, него посматраше железнице са њиним покретностима и непокретностима као неко јединство, чији се делови, кад су предмет специјалне законске процедуре или извршења, не могу одвајати једни од других и да уговори процеси и извршења у радњи судској треба да узму железнице као укушну ствар; на тај начин признаде се да су железнице, биле приватне или јавне, правна лица, док међу тим административне функције ипсу третиране као капитал, већ као делови администрације, којој припадају. Ми се не можемо упуштати у излагање важних последица овога принципа у грађанском и трговачком праву; али међународна последица већ је била готова. И железнице посматране од сад као јединство чак и у односима њиховим са другим државама изиђоше из граница индивидуалне својине; сама држава помоћу својих железница долазила је у додир са суседном државом; железнице, које су дотле сматране као и свака друга приватна установа, почеше да постају предмет међународних одношаја, па по томе и предмет *међународна права*; као такове оне су морале створити нову грану међународнога права, но како ово међународно право није дотле постојало ни у законој форми ни у теорији, то је природа њихове *међународне функције* морала постати извор и принцип овога међународног приватног права за железнице. То је почетак треће периоде, чије порекло обележавава предлог Баварске немачком савезном већу.

Што се ове треће периоде тиче, ми упућујемо наше читатеље на предлог што га је баварска влада поднела немачком савезном већу, чију смо само иницијативу ми назначили; тамо ће наћи изложене мотиве овога предлога и историју железничког јавног права. Али сам предлог по себи од толике је важности, да се ми усућујемо додати му неколико речи; јер основа овога предлога, па била она изражена или не, остаће увек једна од главних полазних тачака за железничко право у време мира. Предлог хоће, да се специјалним законом одреди, да се сав саобраћајни материјал сваке железнице примењује на материјал *страних железница*, које се налазе у границама друге државе, као и на железнице саме те државе. Основна идеја, дакле, овога предлога није ограничена на саму Немачку, но се односи на целу Европу; она сматра све европске железнице као једну целину, што утиче на општу цивилизацију, као организам на чију функцију сви народи имају

WWW.UNILIB.RS
 У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А
 Б И Б Л И О Т Е К А

подједнако право; он не разликује шта више ни суштину — саобраћајни материјал — на припадао он држави или приватном друштву. Радња железница са европске тачке гледишта, стављена у однос са њеном социјалном и територијалном коришићу и право сваке железнице, бар у време рата, неће више имати свога извора у маси предмета приватнога права, већ у виталној потреби заједнице свију држава. Ова повластница, која се даје саобраћајном материјалу железничком, такође је нов систем; *то је неутралност саобраћајних средстава према грађанском и трговачком праву*, формулисана у име интегритета великог европског железничког организма. Ова идеја биће полазна тачка и наше специјалне студије о железничком праву у време рата.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

ПРОЈЕКАТ

ЗАКОНА О ПРОВОЗАСТУПНИЦИМА У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ

(Усвојен на другом год. скупу јавн. правозаступника.)

І. Д Е О.

Правозаступнички ред.

§. 1.

Правозаступнички ред састављају они, који су по испуњеним условима овога и досадањег закона о правозаступницима добили право да лица усмено или писмено заступају у свима правним и законским пословима пред свима земаљским судовима и властима.

§. 2.

Правозаступнички ред стоји под Министром Правде.

§. 3.

Право ступања у правозаступнички ред може добити онај:

- 1). који је српски грађанин;
- 2). који је навршио 25 год.;
- 3). који није под старатељством;
- 4). који није ни осуђиван ни под ислеђењем ни ослобођен из недостатака доказа за злочинства, за преступе и иступе из користољубља и против јавнога морала. Од овога се изузимају све политичке кривице као и кривице учињене путем штампе;
- 5). који је доброг владања;

6). који је са добрим успехом редовно свршио правне науке у Србији; а Србин и по пореклу или грађанству, ако је свршио редовно правне науке на страни.

7). који је после свршених правних наука најмање практиковао пуне четири године код државних судова или код правозаступника у Србији;

8). који је положио правозаступнички испит.

§. 4.

Судије првостепених судова секретари Апелационога и Касационога Суда, који су у том звању служили пуних пет година, председници првостепених судова, судије и председници виших судова и професори правног факултета у Србији, могу ступити у правозаступнички ред без полагања испита, ако имају услове §. 3. од тач. 1. до 6. закључно.

§. 5.

У правозаступнички ред не може ступити: 1. ко води радњу какву на своје име; 2. ко отирања какво јавно звање, које би плату доносило, изузимајући звање хонорарног професора на правном факултету; 3. ко ужива државну пензију.

§. 6.

Осим правозаступника не може нико за другога вршити ни усмено ни писмено правозаступничке послове пред државним судовима и властима.

Од овога се изузимају: отац за своју децу, синови за своје родитеље, муж за жену, старатељ за пунице, задругари и ортаци за своје задругаре и ортаке.

Ако би ко осим ових лица поднео суду или власти, какво писмено, које правозаступник није написао, судови и власти неће узимати у поступак.

§. 7.

Кад у ком округу неби било најмање два правозаступника, или би ови спречени били те се неби могли заступања примити, онда је слободно парничару узети кога хоће да га заступа, само ако тај не стоји у изузећу, казаном под бројевима 1. 3. 4. и 5. §. 3.

И. Д Е О.

О полагању испита правозаступничког

§. 8.

За испитивање правозаступничких кандидата постоји стални одбор, који именује министар правде на годину дана.

Испитивачки одбор састоји се из седам чланова и толико заменика, и то три судије виших судова, два правозаступника и два професора велике школе правног факултета. Одбор има свога перовођу, кога именује министар правде.

Министар правде именује правозаступнике за овај одбор од оне шесторице, које му одбор коморе предложи.

У испитном одбору председава најстарији по звању члан са правима која припадају председнику суда.

§. 9

Кандидат који хоће да полаже правозаступнички испит, обраћа се одбору правозаступничке коморе молбом, уз коју мора поднети доказе да је испунио услове §. 3. тачка 1—7 овога закона.

Од пријема молбе па за 8 дана донеће правозаступничка комора своје решење са разлозима.

Уважи ли молбу, спровешће за 3 дана своје решење са актима испитачком одбору.

Не уважи ли молбу, одбор известиће за три дана кандидата решењем против кога има места жалби министру правде за 15 дана.

Кад кандидат изјави жалбу, правозаступничка комора доставиће министру правде на решење сва акта са жалбом и својим решењем.

Министар правде доставља своје решење одбору, који га у пресеу доставља молбоцу; а кад министар правде преначи решење правозаступничке коморе и дозволи кандидату полагање испита, известиће о томе испитивачки одбор.

§. 10.

Председник испитивачког одбора или његов заменик по добивеном извешћу најдаље за осам дана позива чланове одбора и заменике на претходни састанак, на коме ће се одредити дан и време испита и то најдаље за 10 дана и распоредити предмети међу испитаче.

На одређени дан и време испита, позваће председник испитујућег одбора и дотичног кандидата, да предстане одбору ради полагања испита.

§. 11.

Кад кандидат предстане одбору, председник ће му саопштити имена чланова испитача, против којих може кандидат изузећа чинити по прописима грађ. судског поступка односно изузећа судија.

Ако испитујући одбор изузећа уважи, председник ће у место изузетог члана позвати заменика. Не уважи ли одбор изузеће, кандидат има права жалити се на одборско решење министру правде, а међу тим се, до министровог решења, испит одлаже. Кад министар нађе да је молба умесна, наредиће да се изузетни члан замени.

§. 12.

Испити се држе у канцеларијско време и то јавно у здању Касационога Суда.

§. 13.

Испит је усмен и писмен.

§. 14.

Умени испит кандидат ће полагати из земаљског устава, из теорије и положних закона и то :

- а) из грађанског законика,
- б) из грађанског судског поступка са ванпарничним,
- в) из казненог законика и закона о пороти,
- г) из казненог судског поступка,
- д) или трговачког закона,
- е) из закона о стецинном поступку,
- † ж) из уређења о конзулатима и о конвенцијама, закљученим између Србије и страних држава,
- † з) из специјалних закона и то :

Из закона о црвеним властима; закона рударског; закона о устројству судова; уредбе о еснафима; шумске уредбе; војно судског закона; закона о непосредној порези; закона о потесима.

§. 15.

Умени испит држи се одвојено од писменог, и то усмени једног а писмени другог дана, или први пре а други после подне.

§. 16.

При писменом испиту даје се кандидату један правни задатак, да га по начелима науке и на основу земаљских закона одмах реши.

§. 17.

Узима се да је кандидат способан за правозаступника, кад најмање петорица од чланова испитујућег одбора даду мишљење да је испит положен.

Саветовање одбора о томе, је ли испит положен, бива тајно, али закључак о томе изказује председник јавно, а за тим председник под својим и перовође потписом, даје испитаном, ако захтева, писмено уверење какав је испит положио.

§. 18.

О резултату испита, испитујући одбор под потписом председника и свију чланова, извештава министра правде с пошљањем свију акта, а министар правде извештава о томе одбор коморе.

§. 19.

Кандидат, који је на првом испиту пао може по истеку једне године истим начином као први пут тражити да испит положи. Који и по други пут испит не положи, губи право на полагање испита.

§. -0.

Кад кандидат добије решење, да може полагати испит, положиће у министарству правде 240 динара за дијурну чланова и перовође испитујућег одбора.

Ова сума има се платити и при поновљеном испиту.

Ш. Д Е О.

Увођење у правозаступнички ред.

§. 21.

Онај, који је испунио све услове §. 3. односно §. 4. овога закона, а хоће да ступи у правозаступнички ред, мора претходно добити декрет од министра правде.

§. 22.

Декрет се издаје молиоцу пошто у министарству правде или у суду окружном положи овакву заклетву: „Ја Н. Н. ступајући у звање правозаступника, заклињем се свемогућим Богом да ћу владајућем Краљу српском Милану I. веран бити, да ћу се устава и свију осталих закона савесно придржаваги, да ћу без призрења на стање лица са једнаком ревностију савесно правду на судовима заступати, и како ја у овоме радио, тако мени Бог помогао“.

§. 23.

Онога, који је добио декрет, заводи министар правде у списак правозаступника, који се при министарству води, ставља то у званичне новине, извештава о томе све судове и правозаступничку комору, која ће га у свој списак увести и у правозаступнички ред примити.

Сви окружни и већи судови воде такође нарочити списак о правозаступницима.

§. 24.

Правозаступник се поставља за округ, за који се сам тражи. Он мора седити у месту округа за који је постављен.

Ономе који би желео преместити се из једног округа у други, министар ће правде то дозволити кад молилац положи прописну таксу.

§. 25.

Ако постављени правозаступник без оправданог узрока не оде на одређено место за два месеца од добивеног декрета, одбор коморе

осуди ће га на казну од 0—150 динара у корист своје касе; а ако за још шест месеци не оде на дужност, одбор коморе предложити министру правде, који ће огласити да је изгубио право на вршење правозаступничких послова на годину дана. У овом последњем случају министар ће му дозволити по истеку те године да врши дужност, где се јави.

(* АСТАВЉЕ СЕ.)

ИЗ СУДНИЦЕ.

XVI.

Може ли се закони наследник лишити права на наслеђе само зато, што се у одређеном року за наслеђе није пријавио, те удаљенији наследник пријавивши се имање наследи и суд му то на расположење преда.

Не ретко бива да неком, што по кажу „искочи срећа“ изненада, те постане наследник каквог имања за које — наслеђе — можда никад ни сањао није, што се дешава обично, кад какав удаљенији еродник умре. Такав ћемо од прилике овде један случај саопштити, који је пре 3 — 4 године пред нашим судовима расправљен, и који се односи на горе положено питање.

Тужитељка једна навела је, да је пок. Јован за живота свог узео у место сина свог зета од рођене кћери Јелене, Ранка, и на случај смрти своје, завештао му све своје имање. Ранко је родио са Јеленом сина Радивоја, па је умрло, а одмах за њим и његова жена Јелена. Радивоје остао је после смрти свога деде Јована и својих родитеља као малолетан и за то се код суда образује маса пок. Јована, Радивојевог деде по матери. Приликом располагања ове масе (по приложеној пресуди првог суда,) оглашен је за јединог наследника пок. Јована, његов унук Радивоје. После овога умре и Радивоје неоставив по себи потомства, па ни оца, ни браће рођене, ни братљеву децу, ни матер, ни сестре, ни деду по оцу — Ранку — до своје рођене стричеве : Срећка и Савка. Покојни Јован, сем Јелене матере Радивојевоје, оставио је по смрти својој још једну кћер Никосаву и своју жену Јелицу, које су надживеле и њега — Јована — и Ранка и овога жену па и самог Радивоја, и тако на основу томе, не зна по каквом праву, Јелица, као баба и Никосава, као тетка по матери,

наследе сву заоставшину имовину пок. Радивоја, одричући прече право наслеђа Радивојевим стричевима Срећку и Савку, што по закону не може да буде. На како су речени Срећко и Савко ово право наслеђа по уступлењу њој — тужитељци — продали, то је она као пријемница права овог, тужила масу покојног Јована и тражила, да суд пресуди, да је она као пријемница права Радивојевих стричева Срећка и Савка наследница свег имања умр. Радивоја, унука пок. Јована, а не Никосава тетка Радивојева. Масу Јованову тужи зато, што је Јелица умрла и њу наследила Никосава као њена кћер, а ова је опет још малолетна, рад чега поменуто наследство и данас стоји под масом Јовановом. Имаовина умрлог Радивоја вреди 224⁰. динара. Поднету пресуду од стране тужене није признала за важећу.

Стараоци тужене масе нису признали право на наслеђе Срећку и Савку, ма да су они доиста рођена браћа пок. Ранка, зета и устипљеника Јовановог, јер по смрти Јовановој и Ранковој, маса је била пред судом и досуђено је Радивоју сину Ранковом и овога жене Јелене, а доцније кад је и Радивоје умрло, досуђено је и Никосави тетци Радивојевој по матери, а Срећко и Савко, браћа Ранкова а стричеви Радивојеви, да су имали какво право на наслеђе, јавили би се, пошто су у истом месту били, а Срећко и дете пдржавао. Тражили су да се тужитељница од свог тражење одбије, нарочито, што је и стениште отворено, кад је Радивоје умрло, па се нико није јавио. Јелица удова пок. Јована и њена кћи Никосава, биле су уживатељке истог имања, и зато, кад је Радивоје умрло, њега је као најближа наследница из куће наследила Никосава.

Заступник Никосавин навео је, да је пресудом судском по маси Радивојевој наређено, да су наследнице његове баба Јелица и Никосава, а кад је Јелица умрла (која се била преудала), онда је њен део имања припао Никосави, и тако Срећко и Савко као браћа умр. Ранка немају права на наслеђе овог имања, пошто је то раније код суда расправљено, јер кад би се тужитељци досудило тражено имање, онда за Никосаву као кћер пок. Јована, неби ништа остало од имања Јовановог. Не зна да ли постоји какав тестаменат Јованов, и да ли је могао све имање оставити свом зету Ранку на штету своје кћери Никосаве и тиме окрњити Никосави закони део наслеђа.

По овоме, први суд пресудио је: да све имање пок. Радивоја наследе Срећко и Савко као стричеви пок. Радивоја, а ове тужитељница по уступлењу. Пресуду своју од 30. Априла 1864. г. Бр. 4885. огласио је за неважећу, а стараоце тужене масе и заступника Никосавиног упутио на особену парницу, да траже закони део наслеђа за малолетну Никосаву из имања пок. Јована.

Разлози за ову пресуду ови су:

Овде се прво тражи наслеђе имања пок. Радивоја сина покојног Ранка а унука пок. Јована од кћери Јелене и то имање пок. Јована, које је Радивоју по завештању пок. Јована као сину Ранковом по пресуди суда окружног од 12. Октобра 1863. г. Бр. 21313. у наслеђе досуђено. А опет по другој пресуди окр. суда од 30. Априла 18 4. Бр. 4585. као најпречим наследницима пок. Радивоја, да је досуђено било баби Радивојевој Јелици и тетци Никосави. Но како су по §. 404. грађанског законика стричеви Срећко и Савко пречи у наслеђу од бабе и тетке, и према томе пресуда, по којој је досуђено наслеђе Јелици и Никосави не вреди, кад се не види, да су се стричеви наслеђа одrekli, — то се имање пок. Радивоја Савку и Срећку као пречима има досуђити у наслеђе, јер тиме, што се Срећко и Савко као стричеви пок. Радивоја нису јавилу суду онда, кад је над посмртним имањем пок. Радивоја био отворен стечај, и кад су се имали пријавити сви, који би могли полагати какво право на наслеђе, не могу изгубити и само право наслеђа, већ то, што се јавили нису, може им по §. 54. стечајног поступка само у толико шкодити, у колико би било упропашћено што од имања пок. Радивоја, које је распоредном пресудом досуђено онима, који су се за наслеђе пријавили и који су по законом реду имали онда искључно право на наслеђе над свима осталим сродницима.

Но како по §. 477. грађан. законика, део малолетне Никосаве, кћери пок. Јована, није могао бити окрњен, а из поднете пресуде, по којој је имање њеног пок. оца Радивоју уступљено, не види се, да је њен закони део одвојен, а остатак имања пок. Јована Радивоју досуђен, — то се стараоци и њен заступник имају упутити, да особеном парницом траже њен део, ако се успеху надају.

По незадовољству тужене стране, Апелациони Суд пресудио је, да се тужитељица одбије од тражења из следећих разлога:

„Стоји то, као што тужитељица наводи, да је пок. Радивоје на суду признат за јединог наследника масе пок. Јована, свога деде, јер се то доказује и пресудом окружног суда од 12. Октобра 1863. год. као јавном исправом (§. 187. грађ. пост.), а стоји и то, да би по законом реду наслеђа (§. 404. грађан. зак.), имали Срећко и Савко, од којих тужитељица доводи своје право по основу уступљења, најпрече право на наслеђе Радивојевог имања, као стричеви његови.

„Али, пошто се из акта масе пок. Јована види, да је по смрти Радивојевој, а у цели изналаска наследника отворено било *стечајно* за пријаву права на наслеђе, и преко званичних новина обнародовано, и да се, као што се види из протокола стечајног, Савко и Срећко нису пријавили суду за наслеђе, и ако су знали за ово, јер је Радивоје у њиховој кући умрло по гласу пресуде од 12. Октобра 1863.

год., те је суд по таком стању ствари досудно имаће Радивојево у наслеђе Јелици жени пок. Јована и туженој Никосави, као кћери његовој, као јединим тада пријављеним за наслеђе и пресуда је о томе извршеном постала; а од тога доба (а то је од 1864. г.) Никосава фактички ужива у наслеђе досуђено јој имаће, те тужитељица сада нема права на тражење да се њој досуди у наслеђе спорно имаће, јер то немају права ни њени уступитељи Савко и Срећко, пошто не могу пренети пресуду, по којој би они били утврђени за наследнике с прецим правом од тужене Никосаве, те да би то своје досуђено право могли пренети на тужитељицу (§. 29. грађан. закона), а по §. 867. грађан. законика, пријемник има само онолико права, колико је на њ пренето“.

Услед жалбе тужитељкине, Касациони Суд поништио је горњу пресуду Апелационог суда, јер Апелацио. суд није навео закон по коме би се губило право на наслеђе, кад се ко неби ради наслеђа пријавио у стечајну масу умрлога, што је требао да учини по тач. 2. §. 304. грађан. пост.

Апелациони суд усвојив ову примедбу Касац. Суда, пресудио је опет, да се тужитељка од свог тражења одбије и то из разлога у горњој својој пресуди с тим, да су Срећко и Савко због непријаве за наслеђе по аналогiji §. 491. грађан. законика свако право на наслеђе имања свог синовца пок. Радивоја изгубили, и да је Никосава спорно имаће законим путем по §. 285 и 286. грађан. законика прибавила.

По жалби тужитељкиној, Касациони Суд, поништио је ову пресуду Апелационог суда из ових разлога:

По §. 491. грађан. законика, на који се Апелацио. суд за основу своје пресуде позива, не губи наследник право наслеђа, ако се с тражењем не пријави у стечајну масу, на шта више и не говори о наследницима него о повериоцима масе завештаоца, па ни за повериоце не каже да губе само право тражења у колико би имаће у ствари било.

На послетку овај закон садржи неки вид застарелости само за права поверилачка, кад се маса исцрпи а не за права наследна; а пошто је застарелост особено одређење закона, и по томе се не може распрострети даље и на права, на која се односи, нити код ње подобију има места, то ни Апелациони суд није могао оснивати своју пресуду на подобију реч. §. 491. грађан. законика.

Апелациони суд од 21. Марта 1883. године Бр. 2738. усвојив ове примедбе Касационог Суда, *одобрио је пресуду првог суда.*

Против ове пресуде тужена страна изјавила је жалбу, но Касациони Суд од 8. Јуна 1883. год. Бр. 2243. ослажи горњу пресуду Апелацио. Суда (од 21. Марта 1883. г. Бр. 2738.) а жалбу одбаци.

Ми сматрамо, да су разлози Касационог Суда у овом питању по све коректни и да Апелациони суд према §. 22. грађан. законика¹⁾ и чл. 94. последњ. одељка правила о поступању у неспор. делима²⁾, греши, кад мисли, да се наследник лишава права на наслеђе само зато, што се за одређено време за наслеђе јавио није, јер ово право по §. 930. а) грађ. зак. није застарело, а и да је, суд према §. 949. грађ. законика неби могао на то оснивати своју пресуду, кад се тужена страна на застарелост позвала није.

Позивању Апелационог суда на §. 491. 285 и 286. грађ. законика нема места, и то за §. 491. из разлога казатих у примедбама Касац. Суда, а за §. 285 и 286. по томе, што ови прописи говоре о начину прибављања својине, о чему овде и није спор, јер тужитељка није ни наводила, да је тужена страна спорно имање на бесправан начин прибавили, у ком би случају тужена страна тужитељки по §. 204. послед. тачке грађан. законика одговорна била и за накнаду штете.

Михаило Ј. Стојиновић.

ЛИСТАК.

ДВОБОЈ У ЗАТВОРУ.

Међу колонијом бегунаца, који су првих година друге царевине живили у Генфу, беше и неки особењак, кога сви зваху именованом „грађанин Шерут“. И ако се борио 2. Децембра, ипак су га мало њих познавали у Паризу. У Женеву је дошао из јужне Америке, где је брзо стекао имање трговином са дијамантима.

Обично се бавио у дуванџицама, у које је долазио нижи ред проскрибираних. Било му је од прилике 30 година; стаса је био малог, широких плећа као Еркул, а врло неотесаног понашања, коме никако не одговараше иначе угледно одело. Прте његовог лица беху просте, али не сасвим без интелигенције, говор му беше циничан, гласан и чврст, — којим се обично импонује простој великој маси.

Није изгледало, да овај човек мисли, да икада чини употребу од своје снаге. Читав дан пио је вино, пушио је и проводио у

1) §. 22. грађ. зак. гласи: „Ко има какво право, од њега зависи употребити га или не употребити. И ако га не може или неће да употреби, зато само исто право не губи“.

2) Чл. 94. правила неспор. гласи: „Доцније пријављени наследници задржавају докле своја права на заоставшине имање, док им оно по закону грађанском не вастари“.

друштву бадавација, које је обично частно. Изгледао је да живи без наде, убијен у свима својим очекивањима. Оно њих неколико, који му беху његово друштво, частно је не само пивом и вином, него и понижењем. Зато су га двојица тројица и напустили.

Био је сваки дан несноснији, све је више вређао своје друштво. Познато се, да се у прво доба у неколико уздржавао и да се сада тек појавио у својој правој природи.

Кад се једнога дана решио и објавио да ће опет ићи у Бразилију, никоме не беше жао. Баш се спремао за пут, кад му се догодило нешто особено.

* * *

Једног кишовитог дана пролазаше кроз празне улице погреб, без свећеника и без многих пратиоца. Сандук су носили раденици у блузама. Пред њима је ишло неко створење у поцепаним хаљинама посећи црвену заставу.

Шерут сретне тај погреб, позна неке пратиоце, те пође и он уз погреб.

Умрли беше грађанин Тол, гоњеник државног удара и јунски борац из 1848, човек који је имао хрђав глас, и кога су искључили из партије, којој је припадао.

Сви, који иђаху за сандуком, беху чланови ултра-револуционарне странке. Било их је једно дваестину и сви су носили на своме капуту црвен цветић. Кад су на гробље стигли, спустили су сандук у гроб под дубоким ћутањем. На ископаној земљи држао је надгробну реч неки човек.

Тог човека Шерут још никада није видео. Било му је једва 25 година. Одело му је било обично, грађанско. Имао је високо чело, отворену браду и плаве очи, које блистаху као звезде на бледоме лицу. Кад поче говорити, Шерут је био као очаран. Таласање нервознога снажнога гласа утицало је на слушаоце као електрична струја.

Он је констатовао да ни један прави присталица републике није дошао да се опрости с овим противником царевине и захвалио се овима, и ако нису на месту, у име умрлога, који је био племенити човек и логичан ум.

Пошто су сви, који ту беху, бацили црвен цветић на сандук, поче Шерут тражити говорника. Али узалуд; он је отишао и Шерут га не могаше наћи. Само се могао распитивати о њему.

Звао се д' Арлијзон, а био је потомак неке племићке породице. У време државног удара био је поморски официр, противстао је оружјем у руци при промени владавине, те зато је био ражалован и на депортацију осуђен. Од када је живео у иноземству, пошло је за руком породици његовој, која је имала пријатеља од великог ути-

цаја, да постигне за њега потпуну милост. Ну д' Арлијзон је то одбио. Остао је глув према свима молбама свога старог оца; све сузе материне нису могле поколебати његову одлуку. Можда је срце његово имало да издржи још какву тешку борбу: женидба, којој је тежио са свом љубављу својом, за свагда се осујетила.

Живео је усамљен и сиротински; неколико лекција из математике биле су једини извор његовог дохода.

И ако је био веома екстремног мишлења, ипак је стајао д' Арлијзон у великом поштовању код свију бегунаца. У обичном животу уздржавао се друштва, и ако је имао односа са неколико отмених особа, према којима се сматрао за политичног противника.

Показали су Шеруту једну малу гостиону у Пленпале, у којој је д' Арлијзон обично доручковао, пре него што је ишао да даје наставу.

Идућег дана у јутру оде Шерут у ту гостиону, у пратњи три своја обична друга.

Нађоше д' Арлијзона самога за једним столом.

На поздрав улазећих одговорио је он само малим наклоном главе, па је наставио свој ручак.

Пратиоци Шерутови познаваху д' Арлијзона, али не изближе; његовим присуством беху збуњени, те се нису усуђивали, да му представе Шерута, и ако их је он за то молио.

Сви четворица седоше за један сто и узеше абсента.

Шерут, који се такође нешто збунио, поче у један мах громко декламисати. Он никад није читао; презирао је сваку теорију и поштовао је само факта. Више од четврт часа говорио је он у високим филозофским фразама о равноправности, о међусобности и т. д. тако, да су његови слушаоци онемили од чуда.

Ну овај, за кога су све те речи намењене биле, не хтеде ништа чути. Могло се само приметити, да се нешто намрштио.

Шерут се много уображавао на своју речитост. Усудио се, да понови неколико реченица, које је чуо на гробљу и пропратио их са неколико ласкавих примедба. Али је претрнуо од страха када, виде бледо и строго лице д' Арлијзоново пред собом.

„Забрањујем Вам да се називате републиканцем.“

Ова чудновата забрана била је изречена категоријским заповедајућим гласом. Шерут муцаше. „Ви ми забрањујете“

„Да се називате републиканцем.“

Несретник је био као обесвешћен и једва је могао изговорити.

„Али . . . ја сам бољи од Вас.“

Жесток шамар беше одговор.

Овај догађај изазвао је последице, које су морале доћи.

Преговор о двобоју даде повода чудноватом случају. Договорили су се били већ о оружју, месту и времену, једном речи, све је било утврђено, када око поноћи девери Шерутови, излазећи из једне пивнице, стадоше претресати извесне мисли, које им не дадоше мира. Одоше одмах у Пленпале, пробудише д' Арлијзона и умолише га свечаним речима да им каже, да ли речи, које је јутрос изговорио, не значе, да је Шерут „ухода.“

Д' Арлијзон их умириваше, да његове речи нису имале тај смисао.

Они га питаху, шта су дакле значиле. Д' Арлијзон им одговори, да му се није допала глава тога човека, — ништа друго. Другу изјаву не могаху добити, те одоше доста изненађени.

Двобој је држан мачем, на полуострову, које Арва са Роном саставља. Свима, који познаваху д' Арлијзона, било је повашање његово овом приликом чудновато.

Шерут је нападао дивљачки, али се одмах видело, да никада није имао у руци мач. На против д' Арлијзон беше борац првога реда. Он је могао двобој лако свршити једним ударцем. Али то не учини, него је изгледало да тражи прилике, да свога противника смртно рани. На послетку, кад је милосрђе у њему надвладало, дигне своја рамена и удари свог противника убодом у десну руку.

Шерут испусти оружје из руке; он га хтеде дићи, али не беше у стању. Ударац је био тако тачно извршен, да није могао руку склопити.

Девери изјавише да је част задовољена.

У тренутку кад се противници разиђоше, рече Шерут д' Арлијзону:

„Ја сам човек из народа. Не удем да се борим мачем, али могу научити! Хоћете ли ми бити једног дана на мети?“

Д' Арлијзон размишљао је неколико тренутака.

„Нека буде!“ рече на послетку.

(СВРШИШЕ СЕ).

Б Е Л Е Ш К Е.

Интересантна менична парница, која је занимала трговачки свет у Бечу, свршена је ово дана одлуком тамошњег највишега суда. Нека трговачка кућа тужила је акцептанта једне менице, јер овај није хтео платити свој акцепт зато, што код дана рока није била назначена и година, него је стајало само: „за 2. Фебруар.“ Бечки трговачки суд, а исто тако и Апелациони Суд, одбацили су тужбу за наплату, са разлога, што меница, у којој није означена година, нема

једног битног услова и е тога се не може сматрати за уредну меницу. Највиши суд поништио је ову пресуду и решио је, да спорна меница има потпуну меничну силу, јер менични законик (чл. 4.) тражи истина као битан услов да се при издавању менице стави место, дан и година, али односно времена плаћања захтева се само да се у опште одреди време. Према томе не мора се као битан услов менице сматрати, да се означи година за рок плаћања, ако се само из околности датог случаја може одредити време плаћања менице. Код спорне менице следује логично из тога, што поред дана и месеца (2. Фебруар) није и година стављена, да је замишљена она година, која иде за годином издања менице, јер да се хтело одредити 2. Фебруар 1884. као дан плаћања, то би се ово касније време означило при издавању менице већ у интересу самога акцептанта.

* * *

Звиждање у позоришту. Апелациони Суд у Целе донео је пре кратког времена пресуду, која ће интересовати шире кругове. Полиција оптужила је једног ђака, да је у позоришту приликом преставе страног неког глумца изјавио своје незадовољство тиме, што је после сваког чина звиждао. Порота осудила је оптуженога због прављења переда, а суд у Гетингену, као виша казна инстанција приступно је такође одлучи поротској и одбацио је призив. Но по жалби брањачевој Апелацијони Суду Целе поништио је пресуду судску и изрекао је, да се звиждање у позоришту као знак неодобравања само по себи не може сматрати као кажњиво прављење переда, исто тако као и сви други гласови спољног знака недопадања или допадања. Тек ако је то скопчано са другим каквим изгредом, — н. пр. употребом других нарочитих средстава — те тиме добије карактер прављења јавног переда, тек онда се може сматрати као кажњиво дело. Према таком схватању тужени је ослобођен.

ВЛАСНИК:

Удружење јавних правозаступн. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Милан Ст. Марковић

ЈАВНИ ПРАВОЗАСТУПНИК